

Museumstuk Nader Belicht: De baardmankruik

Maria Smit; foto's: Jolene van Eijden

In ons museum 'De Tien Malen' is in een vitrine in de Jan Willem van Ganswijkzaal een zogenaamde baardmankruik te bewonderen. De kruik dankt zijn naam aan de gebaarde mannenkop en het medaillon op de buik. Deze baardmankruik is gevonden tijdens een opgraving in 1992 aan de Smeepoortstraat in Harderwijk, waar nu een wooncomplex staat.

Heel vroeger, zelfs voor 1477, stond hier het vrouwenklooster 'Clarendal'. In 1580 droegen de nonnen het klooster over aan de stad en bewoonden zij zelf nog maar een gedeelte van het klooster. In het leeggekomen deel kwam de Gelderse Munt. In 1582 werden hier de Gelderse munten geslagen.

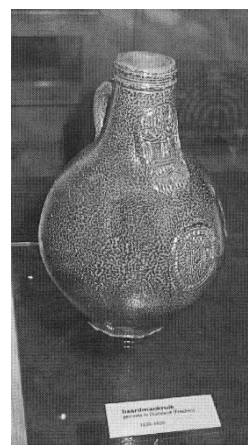
Van 1815 tot 1909 was het hele gebouw in gebruik als het Koloniaal Werfdepot en daarna als de Oranje Nassaukazerne.

Tijdens de werkzaamheden voor de parkeerplaats van het nieuwe wooncomplex vonden de leden van de werkgroep Archeologie van het PHG, op de scheiding van de Gelderse Munt en het Klooster, deze Frechense baardmankruik uit de periode 1620 tot 1650. De kruik is prachtig gerestaureerd door de heer Blauw. Maar wat nu is de oorsprong van deze kruik?

Steengoed uit Frechen

Steengoed of gres is de benaming voor keramiek, dat is gemaakt van een speciaal kleisoort, dat op hogere temperatuur (tussen de 1200 en 1300 graden Celsius) kan worden gebakken. Daarbij verglaast het voldoende om waterdicht te worden, zelfs als het niet geglaazuurd is. Dit in tegenstelling tot aardewerk.

Steengoed is dan van zo'n bijzondere kwaliteit, dat het breukbestendiger is dan aardewerk. Dit maakt het uitermate geschikt voor het bewaren van Vloeistof, bijtende substanties en alcoholische dranken.

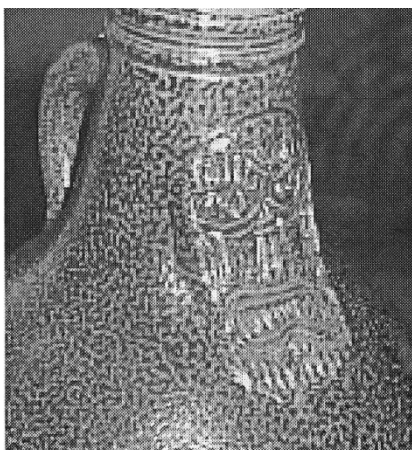

Afb. 1: De Baardmankruik

In Duitsland ontdekte men in de 14e eeuw dat je Steengoed ook kon glazuren. Men gooide zout in het heetste gedeelte van de oven, waardoor sodadampen ontstonden, die zich verbonden met het kiezelzuur in de kleimassa, en het een glanzende, gespikkelde glazuur gaven. Later werd het voorzien van een dekkende bruine kleurenwas en zo ontstond er een grijsbruin gespikkelde structuur, ook wel 'tjerglazuur' genoemd. Aan het einde van de 16° eeuw werd het steengoed fijner van uitvoering en werden er kobaltblauwe decoraties en/of reliëfversieringen op aangebracht. Ook werden er versieringen met stempels ingedrukt.

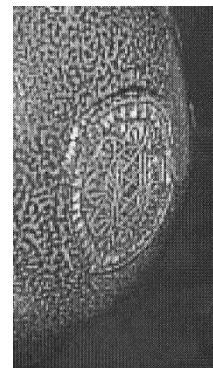
De belangrijkste productiegebieden van zoutgeglazuurd Steengoed in de 15° en 16° eeuw zijn Westerwald, Siegburg, Frechen en Keulen. Ten zuidwesten van Keulen in het plaatsje Frechen vestigden zich in het midden van de 16° eeuw veel Keulse gresbakkers. Frechen werd in de loop der jaren een belangrijk productiecentrum van Steengoed.

Tot de bekendste producten behoort de hierboven genoemde baardmankruik, die hier doorlopend tot de 19° eeuw werd vervaardigd. Veel Steengoed werd geëxporteerd van Keulen naar Engeland. Zo ook de baardmankruik, die zeer geschikt was als wijn- en bierkruik. Hij was immers waterdicht.

Afb. 2. De grijnzende, bebaarde mannenkop

De baardmankruik is te herkennen aan zijn peervormige uiterlijk met een lange hals. Aan de hals, tegenover het oor, een grijnzende gebaarde mannenkop. De grotere typen hebben Vaak vóór op de buik een medaillon met wapen. De kruik is lichtbruin gespikkeld, ook wel getijgerd genoemd.

Afb. 3. Het medaillon op de buik

Bronnen:

1. Schans op de Grens, Bourtanger bodemvondsten 1580 -1850. Stichting Vesting Bourtange Sellingen 1993
2. De Geïllustreerde Antiek Encyclopedie, onder redactie Van Paul Atterbury, Lars Tharp

+++